

Aditz-azken murriztapena mendeko perpausetan: euskararen hitz-ordenaren azterketa bat

Maia Duguine CNRS-IKER UMR5478
maia.duguine@iker.cnrs.fr

Hizkuntzalari Euskaldunen V. Topaketa
2021/07/02

Planoa

- Orokorpen tipologiko bat: FOFC, eta konplitze estrategiak
- FOFC euskarazko perpaus osagarrietan: Konplitze estrategia berezi bat
- FOFC euskarazko erlatibozko perpausetan: Bi estrategia berri identifikatzen
- Ondorioak

Orokorpen tipologiko bat: Final-over-Final Condition

Final-over-Final Condition (FOFC)

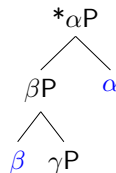
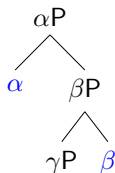
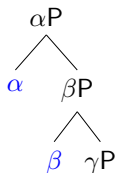
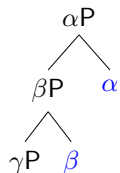
Hizkuntzetan zehar, oro har, sintagma buru-lehenak menderatzen dituzten sintagma ere buru-lehenak dira.

(cf. Holmberg (2000); Sheehan (2013a,b); Biberauer and Sheehan (2012); Biberauer et al. (2014); Sheehan et al. (2017))

(1) *Finlandiera* (Holmberg 2017: 1)

- a. Kyllä se on ostanut auton. [Aux [V O]]
indeed he has bought car
- b. Kyllä se on auton ostanut. [Aux [O V]]
- c. Kyllä se auton ostanut on. [[O V] Aux]
- d. *Kyllä se ostanut auton on. [[V O] Aux]

Final-over-Final Condition (FOFC)

a. [[Azken] Azken]

b. [Lehen [Lehen]]

c. [Lehen [Azken]]

d.*[[Lehen] Azken]

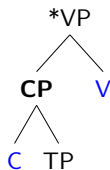
The Final-over-Final Condition (FOFC) (Holmberg 2017: 1)

A head-final phrase αP cannot immediately dominate a head-initial phrase βP if α and β are members of the same extended projection

Bi konplitze-estrategia (Biberauer et al. 2010, 2014, Biberauer 2017)

1 Estraposizioa:

Konplementatzailea/menderagailua perpausaren hasieran duten OV hizkuntzetan, mendeko perpaus jokatuak aditzaren eskuinean gauzatzen dira (Dryer 2009).

- (2) Er weiß [dass sie kommen].
he knows that they come.PL
He knows that they're coming.

[Alemana]

Gisa berean: latina, afrikaans, bengali, hindi, nederlandera, iraqw, mangarrayi, pertsiera, sorbiera, turkiera...

Bi konplitze-estrategia (Biberauer et al. 2010, 2014, Biberauer 2017)

- ② **A'-mugida:** FOFC bortxaketa desegin daiteke ezker periferiarako mugidarekin.

- (3) a. *... dass er nicht mehr gesprochen mit ihr hat.
that he not more spoken with her has
- b. ... dass er nicht mehr gesprochen hat mit ihr.
that he no more spoken has with her
... that he didn't talk to her anymore. [Lagun. alemana]
- (4) [CP [VP Gesprochen mit ihr] hat-C [TP er nicht mehr t_{VP}]].
spoken with her has he not more
As for speaking with her, he no longer did that.

Planoa

- Orokorpen tipologiko bat: FOFC, eta konplitze estrategiak
- FOFC euskarazko perpaus osagarrietan: Konplitze estrategia berezi bat
- FOFC euskarazko erlatibozko perpausetan: Bi estrategia berri identifikatzen
- Ondorioak

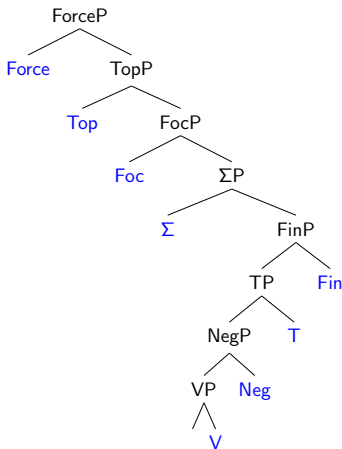

FOFC euskarazko perpaus osagarrietan

Hitz-ordena

Euskal perpausaren analisi klasikoak FOFC betetzen duen egitura bat ematen du (cf. Biberauer et al. (2014)):

Sintagma buru-azkenak
FinP-tik behera, sintagma
buru-lehenek menderaturik.

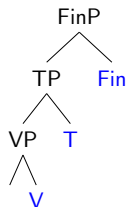
[Alternatiba antisimetrikoak aztertzen dira Ormazabal et al. (1994); Elordieta (1997); Haddican (2004, 2008) lanetan.]

Hitz-ordena: oinarrizkoa

Euskara S-O-**V-Aux-C** da:

(5) Emakumeak leioa **ireki duela**...

Hurrenkera hau VP, TP, FinP, gisako sintagma buru-azkenak izatearen ondorio da (cf. Goenaga (1984); Ortiz de Urbina (1989, 1999); Artiagoitia (2002, 2008)).

Parentesia: euskarazko konplementatzaileak

Ortiz de Urbina (1999) segituz (CP artikulatu batean; Rizzi 1997),
-(e)la/-(e)n menderagailuak Fin^o direla aintzat hartzen dut:

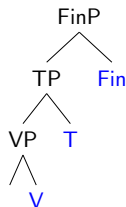
- Perpausaren finitutasunarekin bat egiten dute.
- Force^o gauzatzen duten bestelako buruekin bateragarriak dira (galdera partikulez, ikus ere Monforte 2019, 2020):
  - (6) Ikusiko dugu **ea** etorri den.
- Euskara-gaztelania kode-aldizkatzean, -(e)la Force^o gauzatzen duen *que* menderagailuarekin batzen da (Vergara (2018)):
  - (7) Pedro cree **que** Jon etorri dela.

Hitz-ordena: Oinarria

Euskara S-O-**V-Aux-C** da:

(8) Emakumeak leihoa **ireki duela**...

Hurrenkera hau VP, TP, FinP, gisako sintagmak buru-azkenak izatearen ondorio da (cf. Goenaga (1984); Ortiz de Urbina (1989, 1999); Artiagoitia (2002, 2008)).

Hitz-ordena: Aditzaren mugida

- Perpaus ‘neutroa’ → Aditza azken
- Ezeztapena, galdegaia, *nz*-galdera → Aditzaren mugida

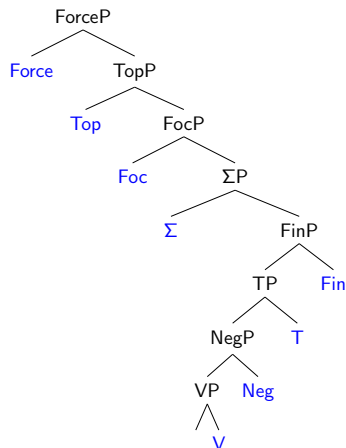
- (9) {Ez du} emakumeak leihoa ireki *{ez du}.
- (10) Nork {ireki du} leihoa *{ireki du}?
- (11) EMAKUMEAK {ireki du} leihoa *{ireki du}.

Hitz-ordena: Ezkerreranzko mugimenduak

Ezeztapena Neg+T(+Fin) $\rightarrow$ Σ

- NZ/Fokua
- NZ-sintagmak & Fokuak $\rightarrow$ SpecFocP
  - V+T(+Fin) $\rightarrow$ Foc

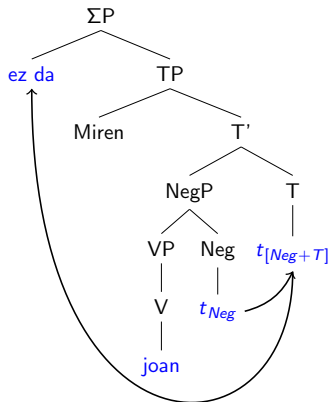
Topikalizazioa Topikoak $\rightarrow$ SpecTopP
(Ortiz de Urbina (1999); Elordieta (2001)).

Hitz-ordena: Ezeztapena

(12) Ez da Miren joan.

Ikus Laka (1990); Haddican (2004, 2008); Etxepare and Haddican (2017); cf. Duguine (in prep.).

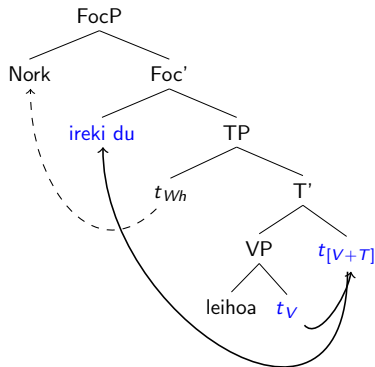

Hitz-ordena: Fokua/NZ-galderak

(13) Nork ireki du leihoa?

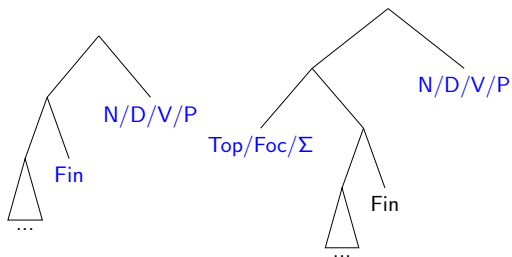
Ortiz de Urbina (1989, 1994,
1999); Elordieta (2001); Irurtzun
(2007).

FOFC-bortxaketa eratorria

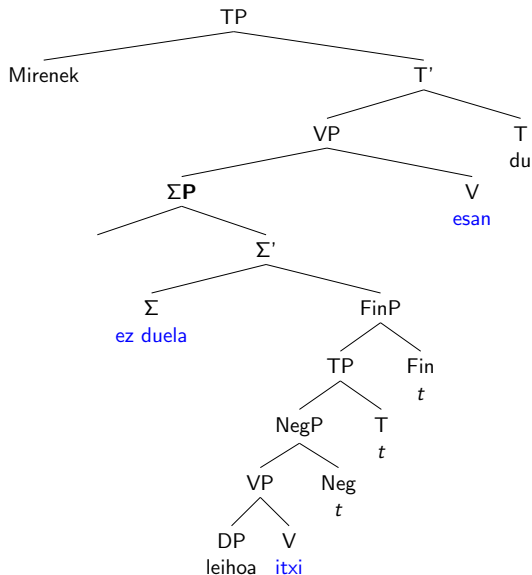
Perpausak menderatzen dituzten N/V/P buruek osagarria ezkerrean dute.

→ Menderakuntzak FOFC errespetatzen du, ezker periferiako buruak ez direno jokoan sartzen.

Erronka berria FOFC-entzat: Buruen ezkererako mugimenduak

- FOFC-bortxaketak eragiteko ahalmena dute.
- Konplizte estrategiak halabeharrez erabiltzea espero dugu.

Balizko FOFC
 bortxaketa
 perpaus
 menderakuntzan

FOFC aditzaren perpaus osagarrietan

- Perpaus osagarriak aditzaren eskuinean gauza daitezke interpretazio neutroan ere (Ormazabal et al. (1994); Euskaltzaindia (1999); Artiagoitia (2003)).
(14) Anek uste du [Mirenek leioa itxi duela].
- Ezker periferiarako mugida duten perpausak ere ager daitezke eskuinean:
(15) Anek uste du [Mirenek **ez duela** leioa itxi].

Gorago deskribatutako **estraposizio** estrategia izan liteke.

FOFC aditzaren perpaus osagarrietan

- Baina perpaus osagarriak aditzaren ezkerrean ere gauza daitezke:
  - (16) Anek [Mirenek leihoa itxi duela] uste du.
- Ezkerrerako mugimendua dutenak ere egon daitezke:
  - (17) Anek [Mirenek ez duela leihoa itxi] uste du.
- Beste ordena bat posible da (Etxepare 2003; baina ikus Artiagoitia & Elordieta 2016):
  - (18) Anek [Mirenek leihoa itxi ez duela] uste du.
- Hurrenkera hau ezinezkoa da perpaus nagusietan:
  - (19) *Mirenek leihoa itxi ez du.

Nola azaldu daitezke datu hauek FOFCen ikuspegitik?

FOFC aditzaren perpaus osagarrietan

- (20) a. Anek [Mirenek ez duela leihoa itxi] uste du.
b. Anek [Mirenek leihoa itxi ez duela] uste du.

- Perpaus osagarriak A'-mugi daitezke:

(21) [Leihoa nork itxi duela] uste du Anek?

- Perpaus fokalizatuak aditz-aurreko gunean gauzatzen dira (Artiagoitia 2003:652).

Hipotesia: (20a)-ko ordena fokalizazioak/A'-mugidak egiten du posible (FOFC konplitzeko 2. estrategia).

Atxikitako hipotesia: (20b)-ko aditz-aldizkatzerik gabeko ordena 3. FOFC-konplitze estrategia baten emaitza da.

Hipotesia indartzen

- Ukagaiaren posizioa osagaien jatorrizko posizioa da (Ortiz de Urbina (2003); baina ikus Etxepare and Uribe-Etxebarria (2008)).

(22) Mirenek ez du hori uste.

- Mendeko perpausa ukagaia delarik, aditz jokatua amaieran gauzatu behar da.

(23) a. ?? Mirenek ez du [ez **duela** leihoa itxi] esan.

b. Mirenek ez du [leihoa itxi **ez duela**] esan.

(24) * Mirenek leihoa itxi ez du.

Jatorrizko posizioan dauden perpaus osagarrietan,
V/T/Fin/Neg buruak amaieran gauzatu behar dira.

Lehen ondorioak: Aditzaren osagarriak

- 1. urratsa.** Gainbegiratu honek iradokitzen duena:
  - Perpaus osagarrietan ezkererako mugida posible da perpausak berak estraposizioa edo A'-mugida jasan baldin badu.
  - Perpausa jatorrizko posizioan geldituz gero, aditza amaieran gauzatu behar da.
- 2. urratsa.** FOFCen ikuspegitik so eginik, erran daiteke:
  - Euskaraz ere estraposizioa eta A'-mugimendua konplitze estrategiak dira.
  - Euskarak beste estrategia bat ere darabil, hitz-ordenaren aldizkatzeetan beha daitekeena.

Zer da estrategia hori?

Ondoko urratsak

- Menderakuntza anitza da: erlatibizazioa, izenaren osagarria, perpaus adjuntuak...
- Hauetan estraposizioa eta A'-mugida ezinezkoak dira:
  - (25) a. [[Atzo irakurri nuen] liburua] gomendatzen dizut.
  - b. *[_ Liburua] gomendatzen dizut [atzo irakurri nuen].
  - c. *[Noiz irakurri zenuen] gomendatzen duzu [_ liburua]?
- Erlatibozko perpausen azterketaren bidez ikertuko dut hitz-ordenan aldaketak eragiten dituen 3. FOFC konplizte estrategia.

Erlatibozko perpausak: FOFC-analisi bat eta honen ondorioak

Planoa

- Orokorpen tipologiko bat: FOFC, eta konplitze estrategiak
- FOFC euskarazko perpaus osagarrietan: Konplitze estrategia berezi bat
- FOFC euskarazko erlatibozko perpausetan: Bi estrategia berri identifikatzen.
  - Erlatibizazioa euskaraz
  - Proposamena: buruak FinP eremuan
  - FOFC-en oinarritutako analisisa
  - Ebidentzia gehiago: ardatz isileko erlatibozko perpausak
- Ondorioak

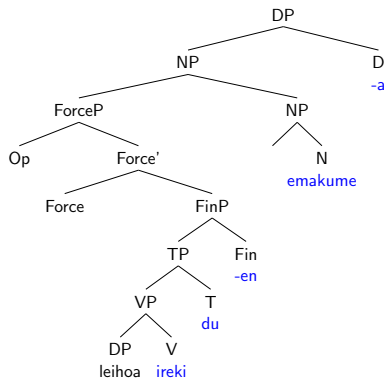
Erlatibizazioa euskaraz

- Erlatibozko perpausa (EP) ardatzaren ezkerrean da.
- *-en* menderagailua (Fin) laguntzailean (cf. Ortiz de Urbina (1999)).
- S-O-V-Aux-C ordena 'neutroa'.

(26) [[Mireni ardoa **eskaini dion**] emakumea] gisakoa da.

Erlatibizazioaren sintaxia

Oyharçabal (1988); Ortiz de Urbina (1989); Artiagoitia (1992);
Rebuschi (2003); Elordieta and Haddican (2018):

Hitz-ordena EPetan

Aditz-azken betekizuna.

- Aditz jokatuaren ageriko lekualdaketarik ez da gauzatzen ezeztapen eta NZ-mugidarekin.
(cf. de Rijk (1972); Ortiz de Urbina (1989); Euskaltzaindia (1999); Oyharçabal (2003); Elordieta and Haddican (2016))

Ezeztapena: aditz laguntzailearen aurreratzerik ez

- (27) a. * [ez du-en leihoa ireki] emakume-a
b. [leihoa ireki ez du-en] emakume-a

Konparatu:

- (28) a. **Ez du** leihoa ireki.
b. * Leihoa ireki **ez du**.

NZ-galderak: aditz-ondoko buztanik ez

- (29) a. * [zer **jarri dio-n** leihoa-ri] emakume-a
b. [leihoari_{TOP} zer **jarri dio-n**] emakume-a

Nahitaezko topikalizazioa (cf. Uribe-Etxebarria (2003)).

Konparatu:

- (30) a. Zer **jarri dio** leihoari?
b. Leihoari_{TOP} zer **jarri dio**?

Planoa

- Orokorpen tipologiko bat: FOFC, eta konplitze estrategiak
- FOFC euskarazko perpaus osagarrietan: Konplitze estrategia berezi bat
- FOFC euskarazko erlatibozko perpausetan: Bi estrategia berri identifikatzen.
  - Erlatibizazioa euskaraz
  - Proposamena: buruak FinP eremuan
  - FOFC-en oinarritutako analisisa
  - Ebidentzia gehiago: ardatz isileko erlatibozko perpausak
- Ondorioak

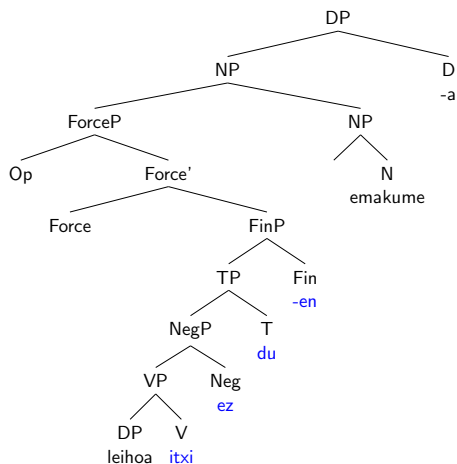
EPen analisia

Buruak FinP eremuan

V/Aux/Neg/C buruak beren jatorrizko gunean gauzatzen dira, FinP barnean.

- 1 Ezezko perpausetan.
- 2 NZ-galderetan/fokuarekin.

Ezeztapena

(31) [leioha **itxi ez duen**] emakumea

Ezeztapena: Modu adberbioen posizioa

- Euskaltzaindia (1985); Elordieta (2001, 2003); Vicente (2008).

(32) Mirenek leihoa *azkar* **itxi du**.

(33) a. **Ez du** Mirenek leihoa *azkar* **itxi**.

b. ?? *Azkar ez du* Mirenek leihoa **itxi**.

→ ΣP baino beherago daude, eta ezin dira topikalizatu.

- EPetan, modu adberbioak V/Neg/Aux/Fin buruen ezkerrean azaleratzen dira:

(34) [leihoa *azkar* **itxi ez duen**] emakumea

→ Adberbioaren eskuinekoak beren jatorrizko posizioan daude.

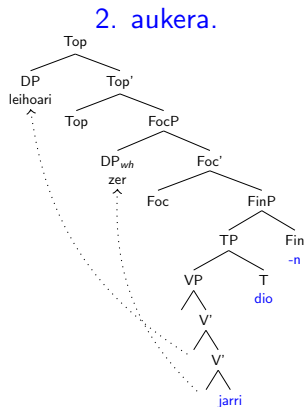
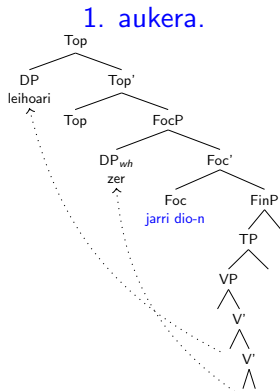
NZ-galderak: Hitz-ordena anbigua

(35) [leihoari_{TOP} zer **jarri dion**] emakumea

Nahitaezko topikalizazioarengatik, ordena anbigua da:

1. aukera: V+Aux+C Foc-en daude.
2. aukera: V, Aux, C beren FinP barneko jatorrizko posizioan daude.

(36) [leihoari_{TOP} zer jarri dion] emakumea

NZ-galderak: Hitz-ordena anbigua

(37) [leihoari_{TOP} zer **jarri dion**] emakumea

Nahitaezko topikalizazioarengatik, hitz-ordena anbigua da:

1. aukera: V+Aux+C Foc-en da.
2. aukera: V, Aux, C beren FinP barneko posizioan daude.

Orain: 2. aukeraren aldeko datuak.

I. NZ-/foku indarturik ez

Ekialdeko euskalkietako egitura indartuetan aditz laguntzailea bakarrik ezkereratzen da (Duguine and Irurtzun (2010)):

- (38) a. Nork **itxi du** leihoa? [Estandarra]
b. Nork **du** leihoa **itxi**? [Indartua]

Egitura hau ezinezkoa da EPetan:

- (39) a. [nork itxi **duen**] leihoa [Estandarra]
b. * [nork **duen** itxi] leihoa [Indartua]

→ T/Fin buruak ezin dira EPetako ezker periferian gauzatu.

II. Topikalizazioa aditz-mugidarik gabe

Zergatik NZ-hitzarekin aditz-mugida ez da beharrezkoa (Mitzelena (1981), Uriagereka (1999), Irurtzun (2020)):

(40) *Zergatik* Mirenek leihoa **itxi du**?

(41) Ez dakit [*zergatik* Mirenek leihoa **itxi duen**].

EPetan, *zergatik*-ekin ere ondokotasuna nahitaezkoa da:

(42) a. * [*zergatik* leihoa **itxi du-en**] pertsona

b. [leihoa_{TOP} *zergatik* **itxi du-en**] pertsona

NZ-aditz ondokotasuna nahitaezko topikalizazioaren ondorio da, ez aditz-mugidarena.

→ V, T, Fin buruak jatorrizko posizioan gelditzen dira EPetan.

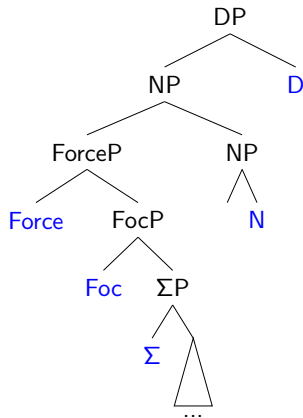
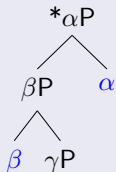
Planoa

- Orokorpen tipologiko bat: FOFC, eta konplitze estrategiak
- FOFC euskarazko perpaus osagarrietan: Konplitze estrategia berezi bat
- FOFC euskarazko erlatibozko perpausetan: Bi estrategia berri identifikatzen.
  - Erlatibizazioa euskaraz
  - Proposamena: buruak FinP eremuan
  - FOFC-en oinarritutako analisisa
  - Ebidentzia gehiago: ardatz isileko erlatibozko perpausak
- Ondorioak

Zergatik da aditz-ezkerreratzea nahitaezkoa perpaus nagusietan eta ezinezkoa EPetan?

FOFC-ek azalpen bat eman dezake.

Oroit:

FOFC-en oinarritutako analisisa

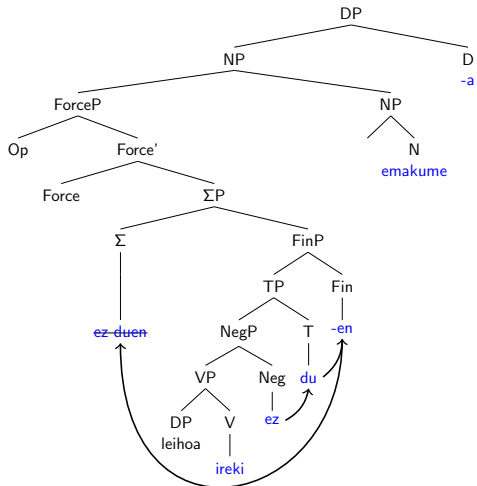
Hipotesia: konplitze estrategia

Perpaus-amaierako V/T/Fin buruek FOFC konplitzen dela segurtatzen dute.

Nola? Burua eskuinean duten islapenetan gauzatuz, erran nahi baita: beren beheko kopiak gauzatuz (ikus ere Sheehan (2013b); Etxepare and Haddican (2017)).

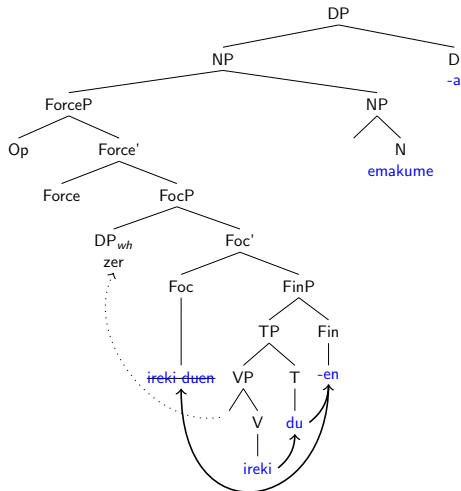
* Aintzat hartzen ari naiz erlatibizazioan FOFC eremua DP menderatzailea dela (ikus Sheehan (2011); Biberauer and Sheehan (2012); Biberauer et al. (2014)).

Beheko kopiaren gauzatzea ezeztapenean

(43) [leioha ireki ez duen] emakumea

Beheko kopiaren gauzatzea A'-mugimenduarekin

(44) [zer ireki duen] emakumea

3. konplitze estrategia

3. FOFC-konplitze estrategia

Buru baten mugimenduak FOFC-bortxaketa bat eragiten baldin badu, burua jatorrizko posizioan gauzatuko da.

Planoa

- Orokorpen tipologiko bat: FOFC, eta konplitze estrategiak
- FOFC euskarazko perpaus osagarrietan: Konplitze estrategia berezi bat
- FOFC euskarazko erlatibozko perpausetan: Bi estrategia berri identifikatzen.
  - Erlatibizazioa euskaraz
  - Proposamena: buruak FinP eremuan
  - FOFC-en oinarritutako analisisa
  - Ebidentzia gehiago: ardatz isileko erlatibozko perpausak
- Ondorioak

Ardatz isileko erlatibozko perpausak

1. $-a(k)$ morfema uztartua da; ondoko elementuari klitizatzen zaio fonologikoki (cf. Elordieta (1997); Trask (2003)).
2. DSetako izen ardatza isila izan daiteke (cf. Amundarain (2003)):

(45) Nik [liburu berria] dut eta zuk [$\emptyset$ zaharra].

→ Ardatz isileko EPetan, artikulua Lag $+-en$ konplexuari klitizatzen zaio:

- (46) a. [leihoa ireki **duen**] emakumea
b. leihoa ireki **duen-a** $\emptyset$

Ardatz isileko EP: Aditz-azken betekizunari salbuespena

Ardatza isila duten EPetan V/T/Fin/Neg buruak ezkerrean gauza daitezke (cf. Euskaltzaindia (1999); Oyharçabal (2003)):

Ardatz isileko EP

- (47) **ez duena** leioha ireki
- (48) leioha **ez duena** ireki
- (49) **ez duena** ireki leioha

Perpaus nagusia

- (50) **Ez du** leioha ireki
- (51) Leioha **ez du** ireki
- (52) **Ez du** ireki leioha

Artikuluaren izaera klitikoa funtsezkoa da

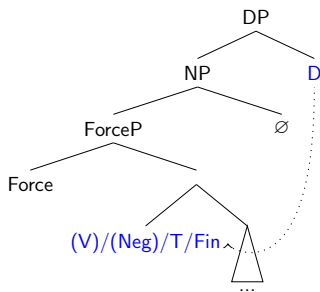
Determinatzaile uztartuek baizik ez dute efektu hori:

- (53) ez duzuen**ok** leihoa ireki [Plural hurbila]
- (54) a. * ez duten **horiek** leihoa ireki [Erakuslea]
b. leihoa ireki ez duten **horiek**

Ardatz isileko EPen analisia

V/T/Neg/Fin buruak ezker periferian gauzatu daitezke ez delako bururik gauzatzen EPa menderatzen duen DSn.

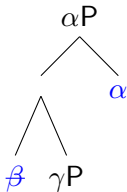
- 1 Ardatza isila bada, ez da lizenik gauzatzen IS buru-azkenean.
- 2 D klitizatzen bada, ez da Determinatzailerik gauzatzen DS buru-azkenean.

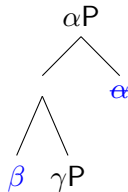
4. FOFC-konplitze estrategia:
Sintagma menderatzaile hutsak/isilak.

FOFC: Ondorio kontzeptualak

3. estrategia.

4. estrategia.

Orokorpena:

Sintagma buru-azken batek sintagma buru-lehen bat menderatzen badu, ezin dute biek burua fonologikoki gauzatu izan.

Baldintza fonologikoa

Analisia zuzena bada, FOFC baldintza fonologikoa dela ondorioztatu behar da.

Proposamena: PF-FOFC

(FOFC-eremu jakin batean,) αS sintagma buru-azken batek ezin du βS sintagma buru-lehen bat menderatu, α eta β buruetan fonologikoki gauzatzen diren osagaiak baldin badaude.

Ondorioak

Laburbilduz

- Euskarazko perpaus nagusi eta mendekoen arteko hitz-ordena aldizkatzeen azaltzeko modu bat eskaintzen du FOFC baldintzan oinarritzen den analisiak.
- Oraindik identifikatua izan ez zen konplitze estrategia bat erabiltzen da euskaraz: buru isilak.
- Emaitez FOFCen izaera zehaztera eraman gaituzte: baldintza fonologikoa da.

Osatzeko

- Ordena aldizkatze bertsuak gertatzen dira izenaren osagarri diren perpausetan eta perpaus adjuntuetan.
→ Ebidentzia gehiago.
- Elordieta eta Haddicanek (2017) datu bertsuak azaltzeko analisi alternatiboa proposatzen dute.
→ Aurreikuspen desberdinak egiten ditu.

Milesker!

Erreferentziak I

- Amundarain, Iñaki. 2003. Coordination. In *A Grammar of Basque*, eds. José Ignacio Hualde and Jon Ortiz de Urbina, 844–892. Berlin: Mouton de Gruyter. doi:10.1515/9783110895285.844.
- Artiagoitia, Xabier. 1992. Why Basque doesn't relativise everything. In *Syntactic theory and Basque syntax*, eds. Joseba Lakarra and Jon Ortiz de Urbina, 11–35. Donostia: Gipuzkoako Foru Aldundia.
- Artiagoitia, Xabier. 2002. The functional structure of the Basque noun phrase. In *Erramu Boneta: A festschrift for Rudolf P. G. de Rijk*, eds. Xabier Artiagoitia, Patxi Goenaga, and Joseba A. Lakarra, 73–90. Vitoria-Gasteiz: UPV/EHU Argitalpen zerbitzua.
- Artiagoitia, Xabier. 2003. Adjunct subordination. In *A Grammar of Basque*, eds. José Ignacio Hualde and Jon Ortiz de Urbina, 710–762. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Artiagoitia, Xabier. 2008. Izen sintagmaren hurrenkera: osagarriak aurretik, buruak gero. In *Antisimetriaren hipotesia vs. Buru parametroa: Euskararen oinarritzko hurrenkera ezbaian*, eds. Iñigo Arteatx, Xabier Artiagoitia, and Arantzazu Elordieta, 157–198. Bilbao: UPV/EHUko Argitalpen Zerbitzua.
- Biberauer, Theresa, and Michelle Sheehan. 2012. Disharmony, Antisymmetry, and the Final-over-Final Constraint. In *Ways of structure building*, eds. Myriam Uribe-Etxebarria and Vidal Valmala, 206–244. Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199644933.003.0009.
- Biberauer, Theresa, Anders Holmberg, and Ian Roberts. 2014. A syntactic universal and its consequences. *Linguistic Inquiry* 45 (2): 169–225. doi:10.1162 / ling_a00153.
- de Rijk, Rudolf P. G. 1972. *Studies in Basque Syntax: Relative Clauses*. PhD diss, MIT.
- Duguine, Maia, and Aritz Irurtzun. 2010. Opérateurs d'exclusivité dans les questions et réponses en basque. *Revue de Sémantique et Pragmatique* 27: 105–117.
- Elordieta, Arantzazu. 2001. *Verb movement and constituent permutation in Basque*. Utrecht: LOT.

Erreferentziak II

- Elordieta, Arantzazu. 2003. Moduzko adberbioak eta adberbioen arteko hurrenkeraz. In *Euskal Gramatikari eta literaturari buruzko Jardunaldiak XXI. mendearen atarian (I-II)*, eds. Jesus Mari Makazaga and Bernard Oyharçabal, 207–232. Bilbao: Euskaltzaindia.
- Elordieta, Arantzazu, and Bill Haddican. 2016. Strategies of verb and verb phrase focus across Basque dialects. In *Microparameters in the Grammar of Basque*, eds. Beatriz Fernández and Jon Ortiz de Urbina, 221–242. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Elordieta, Arantzazu, and Bill Haddican. 2018. Truncation feeds intervention. Two clause type effects in Basque. *Natural Language and Linguistic Theory* 36: 403–443. doi:10.1007/s11049-017-9381-0.
- Elordieta, Gorka. 1997. Morphosyntactic feature chains and phonological domains. PhD diss, University of Southern California.
- Etxepare, Ricardo, and Bill Haddican. 2017. Repairing Final-Over-Final Condition violations: Evidence from Basque verb clusters. In *Order and structure in syntax I: Word order and syntactic structure*, eds. Laura R. Bailey and Michelle Sheehan, 135–157. Berlin: Language Science Press. doi:10.5281/zenodo.1117701.
- Etxepare, Ricardo, and Myriam Uribe-Etxebarria. 2008. On negation and focus in Spanish and Basque. In *Gramatika jaietan. patxi goenagaren omenez*, eds. Xabier Artiagoitia and Joseba Lakarra, 287–310. Bilbao: UPV/EHU Argitalpen Zerbitzua.
- Euskaltzaindia. 1985. *Euskal Gramatika: Lehen Urratsak I*. Iruñea: Euskaltzaindia.
- Euskaltzaindia. 1999. *Euskal Gramatika. Lehen Urratsak V*. Bilbao: Euskaltzaindia.
- Goenaga, Patxi. 1984. Euskal sintaxia: konplementzioa eta nominalizazioa. PhD diss, UPV/EHU, Vitoria-Gasteiz.
- Haddican, Bill. 2008. Euskal perpausaren oinarriko espez-buru-osagarri hurrenkeraren aldeko argudio batzuk. In *Antisimetriaren hipotesia vs. Buru parametroa: Euskararen oinarriko hurrenkera ezbaian*, eds. Iñigo Arteatz, Xabier Artiagoitia, and Arantzazu Elordieta, 69–96. Bilbao: UPV/EHUko Argitalpen Zerbitzua.

Erreferentziak III

- Haddican, William. 2004. Sentence polarity and word order in Basque. *The Linguistic Review* 21: 87–124. doi:10.1515/tlir.2004.004.
- Holmberg, Anders. 2000. Deriving OV order in Finnish. In *The derivation of VO and OV*, ed. Peter Svenonius, 123–152. Amsterdam: John Benjamins.
- Irurtzun, Aritz. 2007. The Grammar of Focus at the Interfaces. PhD diss, University of the Basque Country (UPV/EHU), Vitoria-Gasteiz.
- Irurtzun, Aritz. 2020. Why Questions Break the Residual V2 Restriction (in Basque and Beyond). CNRS-IKER.
- Laka, Itziar. 1990. Negation in Syntax: On the Nature of Functional Categories and Projections. PhD diss, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge (MA).
- Ormazabal, Javier, Juan Uriagereka, and Myriam Uribe-Etxebarria. 1994. Word order and wh-movement: Towards a parametric account. Paper presented at the 17th GLOW, Vienna.
- Ortiz de Urbina, Jon. 1989. *Some Parameters in the Grammar of Basque*. Dordrecht: Foris Publications.
- Ortiz de Urbina, Jon. 1994. Verb-initial patterns in Basque and Breton. *Lingua* 94 (2): 125–153.
- Ortiz de Urbina, Jon. 1999. Focus Phrases, Force Phrases and Left Heads in Basque. In *Grammatical Analyses in Basque and Romance Linguistics. Papers in honor of Mario Saltarelli*, eds. Jon Franco, Alazne Landa, and Juan Martín, 179–194. Amsterdam & New York: John Benjamins.
- Ortiz de Urbina, Jon. 2003. Ezezko perpausetako fokoak (galdegaiak eta ukagaiak). In *Euskal Gramatikari eta literaturari buruzko Jardunaldiak XXI. mendearen atarian (I-II)*, eds. Jesus Mari Makazaga and Bernard Oyharçabal, 343–356. Bilbao: Euskaltzaindia.
- Oyharçabal, Bernard. 1988. Operatzaile isila euskarazko perpaus erlatiboetan. In *Euskara Biltzarra. Congreso de la lengua vasca. Lehen atala: Hizkuntz deskribapena*, 135–140. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren argitalpen-zerbitzua.

Erreferentziak IV

- Oyharçabal, Bernard. 2003. Relatives. In *A Grammar of Basque*, eds. José Ignacio Hualde and Jon Ortiz de Urbina, 762–823. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Rebuschi, Georges. 2003. Basque Semi-Free Relative Clauses and the Structure of DPs. *Lapurdum. Basque Studies Review* 8: 457–477. doi:10.4000/lapurdum.1172.
- Sheehan, Michelle. 2011. Extraposition and Antisymmetry. doi:10.1075/livy.10.06she.
- Sheehan, Michelle. 2013a. Explaining the Final-over-Final Constraint: Formal and functional approaches. In *Theoretical approaches to disharmonic word orders*, eds. Theresa Biberauer and Michelle Sheehan, 407–468. Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199684359.003.0015.
- Sheehan, Michelle. 2013b. Some implications of a Copy Theory of Labelling for the Linear Correspondence Axiom. *Syntax* 16: 362–396. doi:doi.org/10.1111/synt.12010.
- Sheehan, Michelle, Theresa Biberauer, Ian Roberts, and Anders Holmberg. 2017. *The Final-over-Final Condition. A syntactic universal*. Cambridge, MA: MIT Press. doi:10.7551/mitpress/8687.001.0001.
- Trask, R. L. 2003. The noun phrase: nouns, determiners, and modifiers; pronouns and names. In *Grammar of Basque*, eds. José Ignacio Hualde and Jon Ortiz de Urbina, 113–170. Berlin/New York: Mouton de Gruyter. doi:10.1515/9783110895285.113.
- Uribe-Etxebarria, Myriam. 2003. Euskararen eta hizkuntza erromanikoen foko egituren arteko zenbait paralelotasunez. In *Euskal gramatikari eta literaturari buruzko jardunaldiak xxi. mendearen atarian*, ed. Euskaltzaindia, 437–457. Bilbao: Euskaltzaindia.
- Vergara, Daniel. 2018. Basque complementizers under the microscope. A Spanish/Basque code-switching approach. In *Code-switching – experimental answers to theoretical questions: In honor of kay González-vilbazo*, ed. Luis López, 223–256. Amsterdam: John Benjamins.
- Vicente, Luis. 2008. El movimiento del verbo en un análisis antisimétrico del euskara. In *Antisimetriaren hipotesia vs buru parametroa: euskararen oinarritako hitz hurrenkera ezbaian*, eds. Iñigo Arteatx, Xabier Artiagoitia, and Arantzazu Elordieta, 131–155. Vitoria-Gasteiz: UPV/EHU Argitalpen zerbitzua.